

НАЦИОНАЛЕН АКАДЕМИЧЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

ЗАСЕДАНИЕ НА ХУДОЖЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ

Стенографски протокол

(Открито - 16,00 ч.)

ДНЕВЕН РЕД:

1. Обсъждане драматизацията "Гаврошът с цигулката" от Иван Добчев по романа "Иван Кондарев" от Емилиян Станев.

С о ф и я

20.XI.1980 г.

ПРИСЪСТВУВАХА:

Дико Фучеджиев
Васил Стойчев
Виолета Бахчеванова
Чавдар Добрев
Славка Славова
Енчо Халачев
Николина Лекова
Илияна Друмева
Кирил Неделчев
Крикор Азарян
Любомир Тенев
Михаил Петров
Банчо Банов
Антония Каракостова
Филип Филипов

ОТСЪСТВУВАХА:

Ружа Делчева - на конференция
Маргарита Дупаринова - болна
Рачко Ябанджиев
Георги Черкелов
Крум Табаков
Любомир Кабакчиев - на заседание

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е :

Откриване	4 стр.
ОБЯСНЕНИЯ НА ДРАМАТУРГА ИВ.ДОБЧЕВ	7
ИЗКАЗВАНИЯ	
Славка Славова	9
Илияна Друмева	10
Чавдар Добрев	13
Любомир Тенев	17
Васил Стойчев	20
Николина Лекова	21
Антония Каракостова	22
Енчо Халачев	24
Банчо Банов	25
Виолета Бахчеванова	27
З а к л ю ч е н и е	29

О Т К Р И В А Н Е

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Имаме кворум, другари. Откривам заседанието на Художествения съвет с дневен ред обсъждане драматизация по романа "Иван Кондарев" от Емилиян Станев, направена от режисьора Иван Добчев.

Искам преди това да кажа на Художествения съвет няколко думи. Наложил се, поради събитията, които предстоят през 1981 г., да направим едно разместване на нашия график. Разместването се състои в това, че "Иван Кондарев", която е драматизация по един роман за най-новите борби на нашата партия, от най-новата история на нашата партия, Септемврийското въстание, да мине по-напред, за да може да излезе около Дванадесетия конгрес, към 30 март, а "Под игото" да отиде към 1-15 септември и вероятно нашата премиера, която ще направим за голямото събитие, да бъде или на 9 септември, или на 12 септември.

Миналата седмица имаше заседание в Комитета за култура, в резултат на което беше изработено и писмо до театрите за двата големи акцента, които са, първо - 12-ият конгрес на партията, 90-годишнината на нашата партия и вторият акцент - 1300-годишнината. Имахме разговор с режисьорите - с др. Филипов разговаряхме, с др. Азарян и с Добчев и смятаме, че Художественият съвет ще одобри тези наши действия за разместване на нашата програма - нещо, което е логично и свързано, разбира се, с указанията на висшестоящи органи.

Смятам, че това ще даде възможност тези две важни произведения за нашия сезон 1981 г. да се направят

в една спокойна атмосфера, с достатъчно време, за да можем да се представим добре. Няма защо да не си казваме истината – на нас се разчита твърде много и за двете събития. Националният театър винаги е бил челото на тези събития в нашия обществено-политически живот и смятам, че сега също имаме основание да положим усилия и да направим всичко необходимо наистина да се защити достойно престижа на нашия институт.

Сметнах за необходимо да направя тази информация пред Художествения съвет, за да се знае за какво става дума. Професор Филипов ще представи драматизацията на "Под игото", в близко време той ще уточни и екипа. За да може да се работи и по драматизацията на "Иван Кондарев", искаме да чуем тук вашето мнение в един конструктивен дух и конструктивен план. Искам да ви кажа, че романът "Иван Кондарев" е едно твърде сложно произведение и не много обичайно. В него има един, твърде голям автобиографичен елемент на писателя Емилиян Станев. То е едно произведение с много философски заряд, с много пластове, много сложно за драматизация и за реализация и дължа да кажа на Художествения съвет, че ако е въпросът за отбиване на номер, бихме могли много лесно да го направим с едно произведение, което е играно и известно и на което можем да направим един нов прочит в нашия театър. Но ние пристъпваме към тази задача с един риск, който се състои във факта, че за първи път се прави драматизация на едно такова произведение, но с риска и със самочувствието на един театър, който може да решава сложни художествени и политически задачи. Затова и в разговорите, които имахме,

аз на своя отговорност отклоних други възможности и заглавия и реших да предложа на Художествения съвет тази задача: задачата "Иван Кондарев", която да бъде решена в чест на нашия Дванадесети конгрес на партията, в чест на 25-годишнината на Априлския пленум и на 1300-годишнината на България.

На вашето внимание е предложена една драматизация, правена по наша препоръка. Моля да се чувствувате абсолютно свободни при обсъждането, което тук става, защото ние търсим едно оптимално решение на задачата "Иван Кондарев"; да си кажете мнението за тази драматизация, да кажете какви претенции, и предпочитания, и предложения имате, какво виждате, какво не виждате, за да имаме възможност да пристъпим към работа, защото с време не разполагаме. Времето е определено точно - до края на м. декември за драматизацията и вече по-нататък другите неща, които са свързани с подготовката на тази постановка. Моля ви да бъдете откровени, точни, да си кажете вашето мнение, да кажете какво вие мислите че трябва да бъде, за да може да намерим тук, в колективното обсъждане, най-вярното решение на тази драматизация и на хората, на които ще възложим по-нататък работата - да извлекат това, което им е необходимо от Художествения съвет като мнение и разбира се, те сами по-нататък да решават задачата.

Иван Добчев, който е авторът, има ли някакви предварителни бележки...? Няма.

Имате думата за въпроси и изказвания.

СЛАВКА СЛАВОВА:

Искам да задам един въпрос на Иван Добчев. Вие сте взели само текст от автора ли или има и ваш прибавен текст?

ИВАН ДОБЧЕВ:

Никъде няма прибавен текст. Само някъде съм превърнал разказа на автора в реплика на героя.

СЛАВКА СЛАВОВА:

Но това е все авторов текст нали?

ИВАН ДОБЧЕВ:

Да.

СЛАВКА СЛАВОВА:

Това ме интересува.

Бих искала режисьорът да каже горе-долу как смята да осъществи драматизацията. Нека да ни ориентира, защото ние бихме могли да започнем да критикуваме това или онова, а той предварително да има едно решение за едно или друго.

ИВАН ДОБЧЕВ:

Аз съм се стремял цялата тази материя и това голямо събитие, каквото представлява въстанието, да бъде приложено в един централен, носещ образ и целият този огромен, обемен ромен да намери някакво решение, някакъв ход. Този герой извървява доста огромен път, едно голямо развитие, благодарение на събитията, на които става очевидец, които му донасят контакти с другите хора. Ние фактически изследваме него повече, отколкото Кондарев. Кондарев е катализатор на промяната на Рачи-

ков, катализатор на тази промяна е и Христатиев. Това движение на Рачиков от Христатиев към Кондарев е обект на драматизацията. Аз мисля, че съм го описал прекалено подробно навсякъде, защото знаех, че все пак трябва да си личи режисьорската инвенция в така предложения кулаж от текст, който навсякъде е нарушен във времето, в смисъл че за логиката на воденето на разказа в пиесата е по-удобно една сцена да отиде по-назад, а друга - по-напред. Фактически при това положение ние виждаме спектакъла и времето през очите на Рачиков. Ние се мъчим да разкажем за тези събития, за Кондарев, Христатиев, Сиров, разказвайки в същност за живота на това момче, което от един изключен гимназист става един човек, който има усещания, има мислене за народната трагедия, за онава "друго", което се е случило.

В драматизацията има една сцена, която вероятно ще предизвика у вас въпросителни: това е големият монолог на Пармаков. Там трябва да се опише като режисьорска партитура какво в този момент става, как се говори този текст, какво представлява той. Животът около Пармаков съществува, само че той не го забелязва, тъй като той е зает с подготовката за едно важно събитие - да арестува Сиров. Той си говори текстът, а около него минават хора, светът около него присъствува. Тази подготовка за това събитие той изнася като вътрешен монолог до момента, в който към него реално, конкретно се насочва Сиров и го застрелва. От тук нататък светът се включва с това, че хората идват при него, струпват се на сцената при него. Това е едната страна, едно необходимо пояснение на тази сцена. А другото е цялото решение. Втората част изисква малко по-сложно театрално

изграждане, в смисъл механизъм, реминисценциите в него... То цялото е изградено като една вариация, реминисценция; на всичко онова, което се случва във втората част, се е случило преди началото. От момента, в който Рачиков стреля и го изхвърлят от казармата, от там нататък всичко става като припомняне, като спомен на Рачиков за събитията, които са го довели до там. Последната част на епизода, когато той застава при този зид, на който са ги разстреляли и пред ямата, в която са ги хвърлили и свирри със селянката и детето, е конкретно, реално явление. Всичко друго ще бъде като реминисценция за събитията, които са довели до този катаклизъм, до самото въстание. Като в тях влизат и тези постоянно повтарящи се рефрени на разстрелването на нови герои.

Това е, което мога да кажа за намерението си. Във втората част може би повече си личи режисьорското мислене. Първата част се изгражда на едно нормално повествование, на една нормална сюжетна нишка, която е последвана от съдебното дирене на една постъпка: кой е убиецът на д-р Янакиев. От там започва всичко.

ИЗКАЗВАНИЯ :

СЛАВКА СЛАВОВА :

Сега вече ми стана ясно, защото аз съм чела романа и то доста отдавна. Най-напред на някои места ме смути текстът. Нещо не харесах текста, а на времето, когато бях чела романа, много силно впечатление ми направи литературата в произведението. Разбира се, човек не може да очаква някаква абсолютно съответна на романа драматизация, макар че един филм дава съвсем други възможности, и даже очаквах, че вие ще вземете

една част, върху която да градите. Не ми беше ясно как ще стане това наслагване на тези реминисценции, как ще конструирате така, че да личи как е преди, как е сега. Неясен ми беше този монолог. Сега, когато Вие обясните всичко това, виждам, че просто няма място за никакви бележки, защото Вие имате някаква определена идея, някаква определена мисъл и при реализирането на тази драматизация сигурно Вие ще кажете още неща.

ИЛИЯНА ДРУМЕВА:

Първо - искам да кажа, че появата на една драматизация на "Иван Кондарев" лично мен много ме радва, защото това беше едно старо желание, едно старо намерение на Литературното бюро. Сега Добчев приятно ни изненадва със зрялото си предложение и аз пристъпих към прочита на неговата драматизация с много чувство на отговорност, поради това, че знаех, че работата е изключително трудна.

От това, което той ни предлага, виждам един възможен вариант на зрителна точка, един възможен вариант на ъгъл спрямо литературната белетристика на "Иван Кондарев". Това е защото той е допустим и бих казала, приемлив - без да се смята, че това е категорично единствената или най-подходящата зрителна точка но в този случай е като едно приемане на един вариант. И смятам, че това, което ни поднася Иван Добчев като такава зрителна точка има своите сериозни качества.

Преди всичко това, което чета прилича повече на режисьорски сценарий, по-малко на литературен. Това е добре. Добре е, защото ако беше само литературата, на пръв план щеше да бъде едно повторение, едно инсцениране на романа, а в драматизацията на Добчев личи

как той самостоятелно, със свое око подхожда към онзи огромен материал и ни показва точно как го вижда на сцената. Това ми харесва, че мога по този начин да си представя какво той иска да направи на сцената.

Струва ми се обаче, че бих предпочела при един разговор Литературното бюро да бъде по-конкретно по отношение на отделните пунктове, но сега в по-общ план бих казала преди всичко, че имайки предвид характера на неговото режисьорско намерение, в което има твърде много експресивност в най-положителния смисъл на думата, в което има една особена динамика - и с тези реминисценции, и с това ритмично повторение на темата за разстрела или връщането на въпроса "кой е убиецът?", - ми се струва, че за този подход някои от монолозите са все още твърде дълги и доста много литературни. Например - монолога на Пармаков пред портрета на царя, Христатиев-Раичков на вилата - това са неща, които трябва да се изчистят, разговорът между Корфоновозов и Кондарев също трябва да се облекчи - по отношение на съдържанието и по отношение претовареността на диалога. Или онази сцена "Урок по народопсихология", или сцената, където се говори за затворниците, за различията и разногласията. Тези моменти и още някои други би трябвало да се потърсят в по-конкретна насоченост, в по-сбита литературна форма, повече литературно.

На мен много интересно ми се стори намерението на Добчев да изтегли напред "Гаврошът с цигулката" - даже и заглавието е интересно. Но Кондарев твърде много потъва във фона. Кондарев трябва по-определено да се изяви като образ, като действащо и водещо лице

за сметка на Пармаков, на Христатиев, които са много ярки, много интересни и не бива да се стопяват, но да се намери равновесие в тези части и тези образи.

В порядъка на безредните си бележки искам да каж за революционния етюд - много хубаво е измислен, много интересно, но този похват може би трябва да блясва и да угасва, да блясва и да угасва; в различните интермедии да има своя наситеност и свой идеен пълнеж, и своя идейна насоченост, защото някъде става ярък - както, примерно, при изправянето на разстрел на осъдените, а другаде - по-приглушено. Това нещо по-нататък е добре да се уеднакви и изравни.

Струва ми се, че малко пресилено, може би нарочно хиперболично, малко в по-голяма доза идва криминалната линия на цялата тази работа. Има го моментът на убийството, на назиданието, на търсенето на истината, но дозата е просто с една капка превишена.

Последният ми въпрос е какво място заема Дуся - т.е. любовната тема в цялата драматизация, защото ми се струва, че не е ясно точно нейното присъствие и участие,

Накрая - разбира се, ще трябва да се направи едно хубаво разглеждане на текста, защото въпреки че Добчев се е стремил - както той обясни - да съблюдава авторските особености в езиково отношение на Е.Станев, някъде като че ли в преходните моменти на белетристича-диалог се губят някои тънкости на авторската особеност и като че ли малко в някои моменти се принизяват в езиков смисъл. Но това вече е въпрос на по-нататъшна работа.

Това са моите бележки.

ЧАВДАР ДОБРЕВ:

Разговарял съм преди с Добчев. Разбира се, идеята беше друга, в друг период да се постави пиесата, с една по-самобитна гледна точка. Сега при новите условия при всички случаи първо - трябва да бъде поставен вече "Иван Кондарев" и второ - посвещава се на партийния конгрес.

Първата част според мен, е наистина солидно изградена, във втората част се усеща повече характерът на едно режисьорско въображение и в този смисъл две неща не достигат според мен: едното е връзката между първата и втората част на драматизацията, другото е, че още не достига един сетивен, конкретен, чувствен план като взаимоотношение, като образ, а романът все пак се казва "Иван Кондарев", т.е. какъв е образът на Кондарев. Независимо от тези въпроси романът в по-глобален смисъл се занимава, разбира се, със Септемврийското въстание, но той се занимава първо с един проблем, който в логическата нишка е проблемът за двата генерални типа на мислене: единият - идеите, които се пренасят в нашия живот, за които има основа в националния ни живот по това време, но идват от други страни - това са идеите на Кондарев, идеите на анархистите. Другият тип мислене това е патриархалното, традиционното мислене, за което Емилиян Станев разказва, че това е една огромна добродетел на българския народ, че тя е създа-ла дори чертите на българската народност. Той посочва Англия като пример за това, че солидно изградените и продължителни черти на едно традиционно поведение и морал са добродетелите на националното битие, т.е. те правят вече една нация, една народност силна, правят я солидна във вековете, в движението на историята. В

такъв смисъл той не просто разглежда като типология фамилията на Джупунов - даже аз бих казал, съществен е не традиционният тип български морал, а другият морал, който отговаря на историята на XX век на България, който успява да увлече и народните маси. В драматизацията този проблем трябва да намери отговор.

На второ място - проблемът за раждането. Кондарев, така да се каже, в отношенията си с хората е по-аскетичен, но той ражда нещо друго: ражда чрез масите; той възприема при новите условия идеята на Бенковски, че чрез насието, чрез кръвта този ритъм на съществуване трябва да се смени, да се промени, че повече не може да се съществува така. Това е едната теза при него. Другият човек е човекът, който очаква раждане: той очаква раждане от нивата, раждане от живота, очаква дете, рожба. И в разгара на Септемврийското въстание бащата, човекът, който създава рожба, го убиват. Ето виждате двете идеи по какъв сложен начин се преплитат в романа.

Следващият етап, според мене е, това, че трябва да бъде обяснено защо той дава едно опрощение на престъпника Сиров, дори чрез една изповед пред Дуся той му дава възможност да помисли за безсмъртието. Защо оня човек, който се жертва за народа, му урежда едно погребение, една смърт, ако си спомняте като на оня убит тракторист с цветовете от ябълка, които падат върху него. Той има една друга смърт, независимо, че го описват уж като аскет, но в последна сметка го погребват в родната земя.

Следващият интересен ракурс на романа е проблемът, който най-трайно е занимавал Емилиян Станев -

за това, че няма решение на мъчния въпрос "Какво е красота?" Е ли красотата спасение? Дали тя е възкресение? Дали тя е справедливост, т.е. тя морална ли е? А може би красотата не е морална, може би красотата е жестока? И това особено много е засилено в последния период в творчеството му - че у човека живеят и сатаната и ангела, т.е. двете начала, които го крепят и на които като че ли той е оброчен да бъде подвластен: човек преминава през святост, през низости, той достига до борбата заради едно множество, заради един колектив. Таз интерпретация на темата красота това е и проблемът какво е революция? Ако щете, студената, жестоката красота я има и у самия Христатиев - т.е. всеки един от героите носи някаква идея за красотата.

Така че, това са важни естетически и идеологически проблеми, които ги има в романа.

В подобен смисъл важен е и проблемът за това, което ние наричаме "насилие". Вътрешно, струва ми се, Емилиян Станев се съпротивлява на насилието, но признава историческата му целесъобразност. На него като че ли му е близко започването на едно патриархално съществуване върху конфликти. В същност основният проблем и на въстанието, и на идеологията на въстанието е, че все пак, като че ли, само чрез кръв може да се премине на една нова степен на цивилизация. Той разбира, че това е необходимо и правилно, но как ще стане, той непрекъснато задава тези въпроси. Струва ми се, че и в драматизацията тези въпроси трябва да се зададат.

След това: Кондарев отива към една жена, а и Джупуно^В също така. Оказва се, че човек тръгва към

На толкова голямо произведение и 35 картини да направим на сцената, няма да се получи. Но мисля, че трябва да се отвори повече въображението на зрителя по косвен път, като се говори за останалите герои и за останалите събития - това, което каза Добрев. Като време, като последователност не знам дали ще стигне до зрителя така, както е дадено.

СЛАВКА СЛАНОВА:

Това е въпрос на режисьорска работа.

ЛЮБОМИР ТЕНЕВ:

Мисля, че сме изправени пред една сериозна работа, един хубав опит в това отношение на осмисляне на нещата и събитията, на тяхното изобразяване и илюстриране.

ВАСИЛ СТОЙЧЕВ:

Като дойдох на този съвет, имах мисъл за повече бележки към Добчев и към драматизацията, но след като чух Чавдар Добрев, разбирам, че всички други изисквания за всеобхватност на всички идеи, които съществуват в романа и на всички философски възгледи на Емилиан Станев, е невъзможно да се осъществят на сцената в една драматизация и тя сега да се направи за 15 дни и да се започне работата по нея, за да излезе за конгреса.

От друга страна, смущава ме фактът, че за едно такова събитие ние излизаме с едно заглавие, което се приема от всички, на така направената драматизация "Гаврошът с цигулката", която си има качества, която може да се постави винаги на сцената, но според мен, ние ще бъдем уязвими, че това няма да е цялостно показване на "Иван Кондарев". Аз не мисля, че трябва да

изчезне образът на Иван Кондарев. Тогава става още по-трудно но и съвсем друго. Аз не си представям как биха се внушили идеите на Кондарев чрез другите герои. Може би трябва да се засили представата и участието на Иван Кондарев.

Една друга бележка, която бих искал да споделя за тази драматизация, струва ми се, че твърде много са формите на монолога за сметка на диалога; твърде много е разказът на сцената, повествованието, даже и реминисценциите, и връщанията, а не сблъсъците и сцените на действието.

НИКОЛИНА ЛЕКОВА:

Аз съвсем без претенции за компетентност ще се изкажа, не съм чела и скоро романа, но на мен много ми допадна подходът на тази драматизация, точно така да бъдат решени тези спорове, философски разговори и т.н.

Основното нещо, което ме разтревожи, е образът на Иван Кондарев. Ако се реши да се прави тази драматизация, трябва да се помисли за нещата около образа на Кондарев. Защото, когато навремето четох романа, независимо от това, че главният герой е момчето, новото в решаването на образа на комуниста Кондарев беше много силно. А тук пак се е получило, както във всички български драматизации и пиеси, че положителният герой си остава **недокрай** богат и сложен. Затова препоръката ми е, ако има някаква възможност, да се помисли за оставането на Кондарев - но така, че да тежи наравно с Христатиев, Анархиста и другите образи.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА:

За първи път, когато прочетох този роман, ми направиха силно впечатление тези интелектуални митарства на героите и периода 1919-23 година на национални катаклизми. И струва ми се, че Емилиян Станев е схванал именно този интелектуален взрив, който разпръсква, поляризира съзнанието и това той изследва с една огромна страст.

Това, което страшно много ми харесва в драматизацията на Добчев е именно този анализ на тези митарства, на тези интелектуални брожения във всеки един от героите. Нещо повече - че той търси личната правота на всеки един от тях като тип, като философски разсъждения, като житейска позиция. Това че Рачиков и Христатиев са много сполучливи като постройка на драматизацията е очевидно за всички нас.

Бих искала обаче - не знам по какъв начин би могло да стане това - в крайна сметка субективният момент, авторският момент, когато пристъпва към текста, да се върне много по-на втори план с образа на Джупунов защото това е четвъртата много важна жизнена позиция - той не може да си даде обяснение заради коня ли е тръгнал да стреля. Този вътрешен монолог на Джупуновс двата основни момента в него трябва да го има в драматизацията. Имаме ли Христатиев като една позиция, ще имаме Джупуновкато друга позиция; от друга страна Янков и Кондарев, между които гравитира и се развива Рачиков. Много ми хареса думата "кулаж", която употреби Добчев и тази монологична форма форма позволява та така да бъде включена в темата.

След това: в самия роман натрапчиво някак-си Емилиян Станев се добира до една стара метафора, която се връзва по асоциативен път в нашето съзнание: преврата на Възкресение. Това е момент, от който може да се направи сцена. Все пак доброто при Емилиян Станев е движението от изборната борба, от преврата, от бунта на селяните до въстанието. Тази тема би могла да се използва като една метафора: поздравяват се на Възкресение - завзема се властта. Например, бунтът на селяните би могъл да се появи, за да носи тази еkleктика, пак през погледа на Джупунов. Ето тези неща трябва да се пласират пак чрез тази метафорична форма.

Или самото въстание - през Рачиков. Отказът от подобна форма би означавал загубата на цялото представление, което трябва да се изведе в тази посока.

Бих искала да кажа, че наистина образът на Христина би трябвало да се влее във всичко това. Напротив - нейното отсъствие не мотивира интервенцията на театъра в подхода към този план на философските ритми и различните позиции, с тази монологична форма в пространството, може би удачна.

Прави ми впечатление една сцена, свързана с образа на Кондарев. Той е разпънат в отношението си към селяните - той тръгва с едно nihilистично отношение към масите, и с израстването на тази маса, с нейните борби, той я оглавява. Но той влага огромна интелектуална съпротива. Той воюва със себе си, за да повярва на тези хора и да ги поведе. Това трябва да се появи. Имам предвид някои диалози, сцени, които ще видим заедно след това, ще работим над тях.

Основата, която дава Иван Добчев, е много интересна, провокативна и дава възможност за извеждането на един добър резултат.

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ:

Мисля, че основната слабост на драматизацията е липсата на образа на Иван Кондарев. Това, което предлага проф.Тенев, е много любопитно, но струва ми се, че не е замислено такова нещо. Това е драматизация за един конкретен повод – конгреса на партията. Ние махаме Кондарев и си правиме една пиеса по мотиви на Емилиян Станев. Не знам какво да се направи, но според мене трябва повече да присъствува този образ в драматизацията. Трябва да отразим борбите на партията – това е сложен процес. Не мога да дам съвет как да се направи това, вероятно трябва да се помисли.

Другата ми бележка е по втората част на драматизацията. Трудно ми е още да си представя това прекъсване и връщане на времето, тези реминисценции, които трябва да са убедителни и най-важното понятни за тези, които гледат в залата. Освен това, струва ми се, че е твърде разкъсана тази втора част. Първата част е малко концертна, следва един криминален ход, около момчето се завързва един сюжет, а втората част това престава и изведнъж започва един обширен коментар на отделни събития, изобщо пиесата се коментира извън самата сея, извън събитията, които обхваща, получават се твърде разнородни парчета. Аз съм съгласен, че не може да се включи всичко в една драматизация, но все пак образът на Кондарев трябва да присъствува по някакъв начин.

БАНЧО БАНОВ:

Аз мисля, че при всичките наши добри пожелания ние трябва да изходим от конкретната драматизация.

ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Или от задачата, която имаме.

БАНЧО БАНОВ:

Все пак имаме едно представено решение.

ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Аз искам да се уточни, защото мене ме интересува решаването на една задача, а решението си е друго нещо.

БАНЧО БАНОВ:

Всеки един от нас би имал свой ключ за решението на драматизацията. Много продължително и много съвместно е работил Иван Добчев и той предлага един вариант, един ключ към решението на тази драматизация.

Всичко това, което се каза, е вярно - много верни мисли се споделиха. Тук трябва да се помисли за компромисите най-напред. Една драматизация е шахматна игра - или тук, или тук, няма изобщо. И като си мисля така, в най-близък план до това, което е направил Иван Добчев, нещата биха могли да се разделят на две: първата част е животът в България, мислите на Рачиков за живота в България преди въстанието; втората част - мислите на този човек в същата тази страна след въстанието. Аз изхождам от това писмо на Димитров и Коларов, че Септемврийското въстание изкопа такава пропаст, която буржоазията никога няма

да може да запълни. И струва ми се, че това предлага възможности за компромисни решения, които биха могли да бъдат близко до тези, които използва авторът - нещо от втората част да се прехвърли и към първата, т.е. докато във втората част има доста философски оценки (ние виждаме героите в техните представи за живота, в техните мисли за живота), то в първата част се върви по едно повече външно действие. Бих искал да видим в първата част животът в тази страна пак с цялата му сложност. Нека не забравяме, че в първите две части на романа си Емилиян Станев показва този живот в много пластове, показва целия идеен кипене на епохата. Наистина след погроба на България във Втората световна война, след Владайското въстание, за което се загатва и в романа, настъпват дълбоки промени в душевността на българина. Българинът започва спор: той разбира, че по стария начин той не може да живее.

Аз подкрепям мисълта, че за да се развие тази сложност на идейната борба, би трябвало Джупунов да присъствува като контрапункт. Може би в първата част Рачиков не осъзнава всичката тази сложност на нещата, но ние, зрителите, ще я видим. На мен ми се струва, че Рачиков трябва да бъде тази оценка за нещата - спомнете си сцената, когато се сбива с Балчев за нищо и никаква работа. И в този аспект темата за раждането, мисълта за революцията, за националния революционен дух в първата част трябва да присъствува чрез един Кондарев. Рачиков не може да оцени тези неща. Има една сцена, например, в която те водят спор с учителя Георгиев - малкият е дошъл там да си вземе

някаква книжка, той присъствува на този разговор, без да го оценява. Може би сцената да се повтори във втората част при друго решение и друго отношение на Рачиков, ако трябва да се направи нещо "по-завъртяно".

Мисля че - в заключение - ние трябва да изходим от една такава мисъл, да приемем като ключ за решение на спектакъла израстването на Рачиков и да решим, че това израстване става върху фона на един живот, върху фона на българския живот преди и след въстанието и тук - кулажът, за който говори Добчев и който е проведен по-силно във втората част, би трябвало да го има и в първата част с всичките му "за" и "против".

Това е, което имам да кажа.

ВИОЛЕТА БАХЧЕВАНОВА:

Вече се казаха много неща и някои мои мисли се казаха. Струва ми се, че винаги, когато един роман трябва да мине към едно сценично претворяване, ние сме уязвими, защото 800 белетристични страници влизат по свои пътища в нашето съзнание, когато ги четем, а на нас ни се ще една драматизация така да въздейства върху нас, както прочита на романа. Аз така пристъпих към прочита на тази драматизация, с въздействието на Емилиан Станев върху мен от романа.

Искам да отворя скоба и да кажа, че мен не ме объркаха мислите на Чавдар Добрев - напротив, тези четири генерални тенденции, за които той говори, струва ми се, един режисьор трябва да ги има предвид в своята работа. Те ми бяха много интересни, не знам доколко са спорни или не, но според мен не може да се избегне от тези четири главни тенденции, те ще си намерят мястото, вероятно авторът ги познава.

Това, което получих като впечатление е, че доминира един образ и той представите си е на Христатиев. Спомням си, че някога в една друга пиеса Кондов играеше Гешев и се оказа, че Гешев е центърът, просто защото актьорът е много силен и наложи този образ. В диалозите на "Момчето с цигулката" на много места не можах да дам приоритет на момчето. Това ми прави впечатление и аз просто исках да го кажа, защото ме е страх: представите си при много добри актьори и тази канава, произведението може да се измести в друга линия.

Вторият момент - монологите като стилистика на едно драматургично решение също са уязвими. Аз си спомням, когато правехме драматургията на пиесата на Димитър Димов "Виновният". Авторът беше написал своите монолози на 6-7 страници. Много трудно и мъчително беше, а ние не съкратихме голяма част от тези монолози и после на сцената видяхме колко не сме били прави. Това е много трудно, когато е изчезнало действието. Аз не говоря само за словесното действие. Аз бих предложила, колкото е възможно по-диаложна форма. Знаем, че е по-трудно, но ние ще изгубим от тези монолози. 5-6 минути ще слушат и после ще бъде много трудно за всички, от това ще изгуби драматизацията.

Накрая - за Иван Кондарев. След всичко това изведнъж ми се мярна Иван Кондарев. Сега не мога да се сетя доколко той е бил защитен в романа, но тук ние в това отношение сме уязвими, защото цялостното въздействие е много силно, а образът остава незащитен. Ако не намалим малко ъгъла, който да напомня за романа, ще бъдем уязвими. Аз не мога да дам конкретни

препоръки, защото е много сложно, аз разбирам огромния труд на тези хора, но не мога да кажа на Иван Добчев: това направи, или това извади. Просто трябва да се помисли в тази насока. Аз тук казвам едно впечатление, което няма да избегне от зрителя.

З а к л ю ч е н и е

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Другари, аз съм много благодарен за съображенията, които се изказаха. Задачата е много сложна. И аз съм много благодарен на Иван Добчев, че той положи един много сериозен труд, човекът търси отправна точка, позиция, търси този материал, който е необходим за една драматизация. Трябва да съобщя, че първия път, когато разговарях с него, той постави въпроса, че трябва да бъдат две представления – в събота и в неделя, две представления по три часа. Така че, той има съзнание за необходимостта на материала и поради това търси някакви позиции, някакви отправни точки, от които да направи своята драматизация.

Съображенията, които се изказаха, са с един твърде критичен аспект, в смисъл, че хората имат съзнание за сложността на произведението и задачата.

Другари, ние трябва да направим постановка за Иван Кондарев. Иван Кондарев не е написан като заглавие на романа – той е героят на произведението, той е главната фигура на това произведение. Рачиков може би присъствува повече в романа отколкото Кондарев, но Рачиков е авторът – аз го знам това от Емилиян Станев – той е момчето, което узрява за комунистичес-

кия идеал - на него му действава^Ти Иван Кондарев, и Христатиенв, и другите герои, и логиката на обществото, в което живее, по различен начин, но така да се каже Рачиков не е основното действащо лице, той не е центърът и темата на романа. Той е една странична линия. Основната линия на романа е Иван Кондарев - неговата еволюция, неговото развитие, от съмнението в силите на народа до началото на Бенковски, в основата на което също стои това съмнение, че този народ трябва да се вкара в борбата независимо какви ще бъдат последиците, защото без насилие не може да се излезе от това положение, в което се намира обществото. И накрая в диалога, който води с Христатиенв, на него му е ясно, че въстанието няма да завърши с успех, но той тръгва към това въстание, защото друг изход няма. В писмото на Димитров и Коларов за смисъла на въстанието е казано, че в едно въстание може да се вярва или да не се вярва, но то изкопа такава бездна между едните и другите, която с нищо не може да се заличи. Това е достатъчно. В съзнанието на читателя, в съзнанието на нашата обществено-романът остава с Иван Кондарев, не с Кольо Рачиков. Ние можем да търсим различни ракурси - и линията с Рачиков също може да стои, както линията с Джупунов, както Христатиенв, както Сиров, но не се използва главното действащо лице Иван Кондарев. Ние правим постановка за Иван Кондарев по романа на Емилиан Станев и за героя Иван Кондарев, който ни интересува, а нещата тръгват още от заглавието по друга ситуация.

Аз казах, че Добчев е търсил решение, но според мен това не е единственото решение, което

може да се направи. Аз мисля, че разговорът беше много полезен с това, че се изказаха редица съображения, които според мен дават възможност, наред със съображенията на Литературното бюро, на Крикор Азарян, да се направи една драматизация, която да отговори във възможно максимална степен на това, което е в представите на нашия народ за това класическо произведение. Разбира се, аз не говоря за това или онова мнение, или за подобни писма, в които пишеше "какви са тези герои в "Опит за летене". Това е друг въпрос. Има обаче критерий, който е критерият на културния, на интелегентния човек, на неспециалиста, но на интелегентния, на културния неспециалист, който като гледа една постановка, която знае, че е направена по романа на Емилиян Станев, казва да, това наистина го няма, но това е Иван Кондарев, основната идея на автора я има, неговата основна идейно-философска позиция присъствува. Спокойно може да го няма Джупунов, може да го няма Сиров и т.н. Интелигентният зрител знае, че всичко от тези 800 страници не може да се вкара в една драматизация и ние не можем да отговорим на всички претенции. Аз нямам никакво намерение ние да изхождаме от подобни позиции. Но ние трябва да отговорим на едни претенции за същността, основата, ядката на романа "Иван Кондарев". Искам да съобщя, че "Иван Кондарев" имаше много противници навремето, има и хора, които и сега са против него. Казвам пак: мнението и претенциите на такива хора не ме интересуват, те нямат тежест в нашето общество, нашето общество е прогресивно, то има прогресивни възгледи. Никой няма да седне да надава ухо на такива неща. Важното е

ние да постигнем това, което е съществено, основното зърно на произведението. Смятам, че като казвам това най-общо, задачата е ясна и след Художествения съвет "мозъчният тръст", както аз казвам, трябва да седне и да помисли как да решим тази сложна, но много благородна задача, като се има предвид, че не разполагаме с много време. Ние правим една постановка на театъра заради голямото произведение, заради големите идеи, заради философията на автора, но ние трябва да се съобразяваме с това, че го правим по време на едно голямо събитие, което става в нашата страна и нашите намерения, така да се каже, за една максимална реализация, напълно ще съвпаднат с това, което е това събитие.

Аз смятам, че трябва да приключим обсъждането. Ние ще се съберем след това с Крикор Азарян и Иван Добчев. Определен е за сценограф Младен Младенов, ще поговорим и с Чавдар Добрев, за да решим по-нататъшния ход на работата, но той трябва да бъде успешен.

Закривам заседанието.

(Закрито - 17,50 ч.)

СТЕНОГРАФ:

(Л.Българова)

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

(Д.Фучеджиев)

Бюро за стенографиране
тел.: 83-11-94